

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра педагогіки

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка

спеціальність: 014 Середня освіта. Мова і література (російська)

освітня програма: Середня освіта (Російська мова та зарубіжна література)

Суми – 2020

Розробник програми: Осьмук Н. Г., канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Робоча програма практики розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Сбруєва А. А., доктор пед. наук,
професор

Ухвалено вченою радою НН Інститут педагогіки та психології

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Голова

Кондратюк С. М., канд. пед. наук,
професор

ВСТУП

Новітні орієнтири реформування школи згідно з концепцією «Нова українська школа» потребують підготовки фахівців, які відповідають викликам суспільства, здатні до неперервного інтелектуального, культурного і духовного розвитку впродовж життя шляхом формальної і неформальної освіти, орієнтовані на збереження, примноження та передачу гуманістичних суспільних цінностей, засвоєння нових професійних ролей і функцій, адаптовані до умов швидкозмінюваного суспільства.

Практика студентів III курсу влітку є складовою частиною програми професійного становлення майбутнього педагога й передбачає формування педагогічної компетентності майбутніх учителів під час роботи у дитячих закладах оздоровлення й відпочинку (ДЗОВ) на посадах вожатого, вихователя, педагога, педагога-організатора, культурорганізатора, керівника гуртка тощо.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практики є формування компетентності педагога-вихователя у процесі організації та здійснення студентом самостійної діяльності в умовах дитячого закладу оздоровлення й відпочинку, що передбачає набуття й удосконалення загальнопедагогічних і професійних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій та досвіду діяльності.

Завдання педагогічної практики:

1. Перевірка й поглиблення теоретичних знань. Зокрема, знань про психофізіологічні особливості дітей певного віку, основні напрямки, методи, форми, прийоми виховної роботи, інноваційні технології виховання, особливості організації та здійснення виховного процесу в тимчасовому дитячому колективі, моделювання виховної системи загалом тощо.

2. Формування та подальший розвиток загальнопедагогічних умінь та навичок:

– *комунікативних* (уміння налагоджувати контакт з окремою дитиною та з дитячою групою, вміння створювати позитивний мікроклімат у колективі, коригувати міжособистісні відносини, вміння спиратися й проектувати позитивне в розвитку дитини й колективу, вміння виявляти зацікавленість, повагу, вміння співпрацювати з колегами та співробітниками закладу, батьками, представниками громадськості, тощо);

– *організаторських* (уміння планувати й організовувати життєдіяльність колективу, вміння організовувати й проводити виховну роботу, в тому числі різні форми виховної діяльності, доцільно використовувати методи, прийоми, стратегії виховання, створювати умови для розвитку кожної особистості та формування колективу, стимулювати розвиток самоврядування);

– *рефлексивно-аналітичних* (здатність аналізувати й об'єктивно оцінювати власну діяльність, раціонально планувати та коригувати її, підвищувати рівень самоорганізації, вдосконалювати вміння й навички

ефективного керівництва власною діяльністю та життєдіяльністю тимчасового дитячого колективу).

3. Формування ціннісних орієнтацій власної виховної діяльності, що передбачає спрямованість інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей. У діяльності педагога одним із провідних засобів формування іншої особистості є його власна. Саме тому проблема моральної свідомості та цінностей вихователя (морально-етичних норм) є дуже важливою.

Серед найголовніших ціннісних орієнтацій особистості концепція «Нова українська школа» визначає патріотизм, колективізм, гуманізм, творчість. Дотримання й демонстрація цих цінностей свідчить про соціальну зрілість самого вихователя та формує орієнтири для його вихованців.

4. Набуття й збагачення особистого педагогічного досвіду, розвиток творчих здібностей як сукупності знань, умінь і навичок, набутих у процесі безпосередньої виховної діяльності. Цей процес передбачає перевірку практичною діяльністю своїх педагогічних здібностей і вмінь організовувати й здійснювати виховну роботу з окремою дитиною, дитячим колективом, готовність до пошуку нових креативних рішень і підходів та їх реалізації.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми Середня освіта (Російська мова і зарубіжна література) першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (російська)) (затверджена рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 10 від 27.04.20)) навчально-педагогічна практика в закладах позашкільної освіти покликана сформуванню у студентів низку **компетентностей**.

Загальні компетентності.

ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, дотримуватися його принципів, які базуються на повазі до особистості людини, гарантії її прав і свобод, верховенстві права в усіх сферах суспільного життя, взаємній відповідальності держави й громадянина.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати культурні цінності й наукові досягнення на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області та її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, усвідомлення необхідності дотримуватися здорового способу життя та пропагувати його норми.

ЗК 3. Знання предметної області та розуміння засад професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями протягом життя, систематично вдосконалювати професійні навички та вміння, свідомо контролювати динаміку особистісного зростання.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до усної та письмової комунікації засобами державної, російської та іноземної мови.

ЗК 7. Уміння організовувати власну діяльність, визначати стратегію й тактику дій, планувати свій час та ефективно управляти ним.

ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно, здійснювати якісну міжсуб'єктивну взаємодію, спрямовану на виконання своїх професійних обов'язків, уникати конфліктів, уміти їх долати.

ЗК 9. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 10. Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій для виконання завдань у сфері професійної діяльності.

ЗК 11. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу з метою виявлення проблем, вироблення відповідної аргументації для їх розв'язання.

ЗК 12. Здатність адаптуватися до умов того чи іншого виду діяльності, вибирати оптимальний варіант поведінки, володіння навичками саморегуляції.

ЗК 13. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 14. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), дотримуватись етичних принципів, ustalених норм поведінки, професійної етики, принципів академічної доброчесності.

Фахові компетентності.

ФК 1. Здатність демонструвати та використовувати в професійній діяльності концептуальні наукові та практичні знання з педагогіки, психології, філософії, історії та культури, а також філологічних дисциплін та методики їх викладання.

ФК 2. Здатність ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу, створювати умови для формування в учнів ключових компетентностей.

ФК 3. Володіння засадами планування та проектування процесу навчання школярів, здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до навчання, саморозвитку й творчої самореалізації.

ФК 4. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 5. Здатність до аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ФК 7. Здатність вільно й гнучко використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, здійснювати вибір ефективних комунікативних стратегій і тактик.

ФК 8. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною, російською та іноземною мовами, здатність реферувати й анутовати різноманітні тексти.

ФК 13. Здатність вільно оперувати спеціальною (педагогічною, лінгвістичною, літературознавчою тощо) термінологією для розв'язання професійних завдань.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми Середня освіта (Російська мова і зарубіжна література) першого рівня вищої освіти навчально-педагогічна практика в закладах позашкільної освіти покликана забезпечити низку програмних результатів навчання.

Програмні результати навчання

Знання:

ПРЗ 2. Знати закономірності розвитку особистості, психофізіологічні й вікові особливості учнів, що впливають на результати навчання, особливості розвитку пізнавальної сфери.

ПРЗ 4. Знати принципи, підходи й методики психолого-педагогічної діагностики, спрямованої на вирішення завдань оптимізації навчально-виховного процесу.

ПРЗ 5. Знати концептуальні основи фундаментальних дисциплін (педагогіка, психологія, вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, сучасна російська літературна мова, зарубіжна література, російська література) як теоретичної бази освітньої та дослідницької діяльності.

Уміння:

ПРУ 1. Уміти оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальних дисциплін.

ПРУ 3. Володіти формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміти відстежувати динаміку особистісного зростання дитини.

ПРУ 6. Використовувати мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя,

ПРУ 7. Створювати тексти професійного змісту державною та російською мовами, перекладати тексти зі спеціальності з мови, що вивчається, на рідну і навпаки, а також редагувати тексти.

ПРУ 10. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРУ 11. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності.

Комунікація:

ПРК 1. Здатність до активної професійно-педагогічної комунікації по горизонталі й вертикалі, відкритості у спілкуванні з усіма учасниками навчального процесу.

ПРК 2. Здатність вільно спілкуватися з професійних питань державною, російською та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної комунікації.

ПРК 3. Володіння основами професійної культури, культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, що є передумовою ефективності

професійної та особистісної комунікації, усвідомлення необхідності систематично поповнювати свої комунікативні знання й вдосконалювати професійні навички.

ПРК 4. Уміння проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, дотримуватися принципів педагогіки партнерства, яка передбачає ефективну організацію комунікації у трикутнику «учень – учитель – батьки».

ПРК 5. Здатність цінувати різноманіття та мультикультурність, забезпечувати діалог культур у процесі вивчення російської мови та зарубіжної літератури, уникати міжкультурних конфліктів, співпрацювати з представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.

ПРК 6. Здатність вибудовувати комунікативну взаємодію на засадах рівноправності, взаємоповаги, толерантності, доброзичливості й співробітництва, долати комунікативні бар'єри й ускладнення.

Автономія і відповідальність:

ПРА 1. Здатність застосовувати знання та навички самостійно та відповідально, приймати рішення, нести відповідальність за результати власної професійної діяльності.

ПРА 2. Готовність діяти автономно, самостійно управляти навчальним процесом, реалізуючи своє право викладати предмет за власним міркуванням, обирати методики навчання й виховання, незалежно визначати зміст і структуру програм навчальних предметів у межах стандарту середньої освіти, розробляти власну систему заохочення учнів.

ПРА 3. Усвідомлення відповідальності за забезпечення якості освіти, добросесне оцінювання навчальних результатів школярів.

ПРА 4. Відповідальне ставлення до забезпечення охорони життя і здоров'я учнів у навчально-виховному процесі та позаурочній діяльності.

ПРА 5. Здатність навчатись упродовж життя і вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію із значним ступенем автономії.

Навчально-педагогічна практика в закладах позашкільної освіти передбачає формування у студентів та вдосконалення таких компетентностей:

- використовувати та вдосконалювати власну систему знань та вмій з теорії та методики виховної роботи на основі володіння професійними знаннями;
- планувати та організовувати процес виховання, обирати та застосовувати відповідне методичне й дидактичне забезпечення;
- здійснювати об'єктивну діагностику рівня вихованості, контроль та оцінювання результатів виховної діяльності;
- застосовувати сучасні методи, технології, прийоми, засоби виховання у роботі, спираючись на знання з психолого-педагогічних дисциплін, конкретних методик;

- бути готовим до відкритого спілкування й співпраці з дітьми, учнями, вихованцями, батьками, представниками дитячих та громадських організацій, місцевого самоврядування;
- бути готовим до інноваційної діяльності, формування позитивного професійного досвіду, до педагогічного пошуку.

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Протягом оздоровчої зміни, але не менше двох тижнів, студенти працюють на посаді педагога / вожатого / вихователя / педагога-організатора загону (групи, гуртка тощо) і проводять таку роботу:

- **навчальну**, яка полягає в ознайомленні із системою виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі та з системою виховної роботи вихователя (вожатого) загону, з виховними можливостями тимчасового дитячого колективу, з особливостями організації й планування виховної роботи в межах усього ДЗОВ, із віковими особливостями дітей різного віку; в оволодінні методикою організації тимчасового дитячого колективу та моделюванні виховної системи загону, основними методами педагогічної діагностики (педагогічне спостереження, тестування, анкетування, використання спеціальних методик тощо);
- **виховну**, яка передбачає здійснення виховної роботи в процесі організації життєдіяльності загону; організацію гуртків і секцій в ДЗОВ, розробку і проведення різних видів виховних заходів, колективних творчих справ; розробку і проведення загонівих і загальнотабірних виховних заходів, свят тощо;
- **дослідницьку**, зміст якої становить вивчення особистісних якостей і вмінь як дітей, так і педагога (вожатого): дослідження міжособистісних відносин у колективі; психологічного клімату колективу; ступеня згуртованості; виявлення співвідносного авторитету; групових цінностей; ступеня толерантності тощо);
- **методичну**, яка передбачає аналіз педагогічних ситуацій, вивчення та систематизацію досвіду виховної роботи педагогів табору.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Літня педагогічна практика значно відрізняється від інших практик завданнями, місцем та умовами проведення. Найбільш масовим є проходження практики в дитячих закладах оздоровлення й відпочинку. Згідно з Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» дитячий заклад оздоровлення та відпочинку – постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до

державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку (Типове положення про дитячий оздоровчий заклад). Діяльність працівників дитячого оздоровчого закладу регламентується ЗУ «Про оздоровлення та відпочинок дітей», Типовим положенням про дитячий оздоровчий заклад, Статутом закладу, іншими державними та міжнародними документами, що розкривають концептуальні, організаційно-фінансові, оздоровчі, методичні аспекти роботи закладу.

Термін практики – не менше двох тижнів.

Бази практики

1. До дитячих закладів оздоровлення належать:

дитячий заклад санаторного типу – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і де поряд з оздоровчими надається комплекс медичних послуг, спрямованих на поліпшення стану їхнього здоров'я, запобігання захворюванням. З урахуванням природно-кліматичних умов, наявної лікувально-оздоровчої бази, кадрового забезпечення такі заклади можуть бути спеціалізованими;

дитячий центр – заклад, що функціонує протягом року, в якому діти перебувають цілодобово. Центр має відповідне кадрове забезпечення, спеціально відведену територію, матеріально-технічну базу, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам, для організації оздоровлення, відпочинку та навчання дітей;

позаміський заклад оздоровлення та відпочинку – заклад, що функціонує протягом року, сезонно або під час канікул, у якому діти перебувають цілодобово. Заклад повинен мати спеціально відведену територію, що знаходиться в курортній або заміській зоні, матеріально-технічну базу, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кадрове забезпечення для організації оздоровлення. Відповідний заклад також може належати до закладу відпочинку.

2. До дитячих закладів відпочинку належать:

табір з денним перебуванням – табір, тимчасово утворений у навчальному закладі, закладі культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, у якому забезпечується належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне дозвілля, розвиток творчих здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин;

дитячий заклад праці та відпочинку – заклад з денним або цілодобовим перебуванням, у якому поряд з відпочинком організовується трудова діяльність з метою формування у дітей трудових інтересів і навичок;

наметове містечко – тимчасово діючий заклад з денним або цілодобовим перебуванням, облаштований на спеціально відведеній території, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та нормам, у якому здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування у дітей навичок безпечної життєдіяльності, самообслуговування, колективізму.

3. Для оздоровлення та відпочинку дітей можуть використовуватися санаторно-курортні заклади, пансіонати, бази відпочинку, санаторії-профілакторії, оздоровчі комплекси підприємств, установ та організацій,

професійних спілок за умови надання зазначеними закладами послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Формами й методами контролю є: настановча конференція; самоконтроль студента-практиканта; ведення робочого зошиту вожатого; дистанційні консультації; консультації методиста з адміністрацією закладу; підсумкова конференція.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Після проходження літньої педпрактики згідно з Положенням про проведення педагогічної практики студентів Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка студенти здають методисту протягом вересня звітну документацію (VII семестр). Разом із викладачем-методистом кафедри педагогіки студенти підбивають підсумки. Результати оцінюються у формі диференційованого заліку.

Оцінювання проходження літньої педагогічної практики проводиться за наявності звітної документації студента, яка містить:

1) **атестаційний лист-характеристику** з оцінкою роботи студента за різними напрямками діяльності, підписаний старшим педагогом (вожатим, вихователем) і начальником табору та завірений печаткою;

2) **методичну розробку виховного заходу**, оформлену належним чином з оцінкою й підписом старшого педагога (вожатого, вихователя) ДЗОВ;

3) **робочий зошит** з методики виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі. Титульна сторінка повинна містити такі відомості: адресу дитячого закладу, де проходила практика; прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта, начальника табору, старшого вожатого; час проходження практики; посаду студента.

Перший розділ робочого зошита повинен містити: план роботи табору на зміну (план-сітка); список дітей загону з позначенням обов'язків; план роботи загону на зміну (план-сітка) з пояснювальною запискою (основні напрямки роботи та виховні завдання). У щоденнику психолого-педагогічних спостережень слід записувати педагогічні спостереження за дітьми загону протягом днів зміни.

У другому розділі, який має назву «Дослідницька робота», необхідно викласти матеріали проведеного дослідження (опис методики; аналіз отриманих результатів, рекомендації тощо).

У третьому розділі «Вивчення педагогічного досвіду. Педагогічні ситуації» необхідно описати досвід обраного вами вожатого чи вихователя за рекомендованим планом.

У третьому розділі педагогічного щоденника записуються також і *педагогічні ситуації* (1–2 приклади). Описуючи педагогічну ситуацію, слід пам'ятати, що нею вважаються реальні обставини відносин між дітьми або між дітьми (дитиною) й педагогом у вигляді питань чи певної поведінки. Зважаючи на це, викладення педагогічної ситуації повинно бути найбільш повним: з описом передісторії, детальним відтворенням дій усіх учасників. Наприкінці слід письмово викласти варіант (-и) вирішення даної педагогічної ситуації.

Узагальнення й підсумки роботи вожатого вміщуються у *звіті про працю загону за зміну*.

4. **Наочність** (загоновий куточок, газета, фото-, відеоматеріали).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час проходження практики студент-практикант може працювати на посадах вожатого, вихователя, педагога, педагога-організатора, культорганізатора, керівника гуртка тощо.

Діяльність працівників дитячого оздоровчого закладу регламентується Типовим положенням, Статутом, іншими державними та міжнародними документами, що розкривають концептуальні, організаційно-фінансові, оздоровчі, методичні аспекти роботи закладу.

Вихователь (вожатий) оздоровчого табору повинен виконувати такі посадові обов'язки:

1. Планувати та проводити виховну роботу в загоні (групі) оздоровчого табору. Забезпечувати дотримання дітьми режиму дня, правил поведінки й норм моралі, техніки безпеки.

2. З урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів дітей застосовувати різноманітні форми й методи організації їхнього дозвілля, виховання особистості, розвитку творчих здібностей і нахилів.

3. Проводити роботу щодо залучення дітей до самообслуговування, суспільно-корисної праці, колективної творчої діяльності, участі в гуртках, дитячих об'єднаннях, сприяти розвитку дитячого самоврядування.

4. Вживати заходів щодо попередження негативних проявів у дитячому колективі, проводити роботу з профілактики девіантної поведінки, шкідливих звичок, пропагувати здоровий спосіб життя.

5. Брати участь у роботі педагогічної та методичної ради табору.

6. Відповідати за повну безпеку життя і здоров'я дітей, створення належного морально-психологічного клімату в загоні, чітке виконання дітьми режиму дня, планів виховної, культурно-масової та спортивно-оздоровчої роботи табору, суворе дотримання ними правил поведінки, техніки безпеки та протипожежного захисту.

Вихователь (вожатий) має такі **службові зв'язки та кваліфікаційні обов'язки:**

1. Безпосередньо підпорядковується заступнику директора оздоровчого табору з виховної роботи (старшому вихователю, вожатому). Працює в тісному контакті з психологом, методистом, інструктором з фізичної культури й спорту, керівниками гуртків, педагогом-організатором, медичним персоналом.

2. Повинен мати вищу або середню педагогічну освіту та стаж роботи за фахом не менше двох років, пройти навчання на короткотермінових курсах або семінарах з питань специфіки роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору.

3. Зобов'язаний знати Конвенцію ООН про права дитини, інші міжнародні акти з питань захисту дитинства, ратифіковані Україною, Конституцію України, закони України, основи педагогіки й психології тимчасового дитячого колективу, практику й методику виховної роботи, проведення культурно-масових заходів, засоби й методи надання невідкладної долікарської допомоги, норми й правила техніки безпеки, санітарії та гігієни, протипожежного захисту тощо.

Організація дослідницької роботи в ДЗОВ

Організація й проведення науково-дослідної роботи в ДЗОВ є невід'ємною складовою практики студентів влітку, завдання якої передбачають:

- оволодіння основними методами *педагогічної діагностики* (педагогічне спостереження, тестування, анкетування, використання спеціальних методик тощо);
- розвиток умінь аналітичної діяльності (порівняння, зіставлення, аналізу, синтезу);
- вироблення практичних навичок використання даних науково-педагогічного дослідження в процесі моделювання виховної системи загону, проектування індивідуальних траєкторій розвитку вихованців.

Діагностика (з грецької «здібний розпізнавати») – вчення про методи й принципи розпізнавання результатів будь-якого процесу. Педагогічна діагностика має на меті дослідити результати розвитку особистості, з'ясувати причини, що привели до цих результатів, охарактеризувати процес виховання.

Дані педагогічної діагностики є основою для визначення шляхів і засобів досягнення виховної мети, вдосконалення виховної роботи.

Зважаючи на той факт, що виховна робота в ДЗОВ організовується переважно з дитячим колективом, усталеною формою якого є група, загін, він може виступати *об'єктом* педагогічного дослідження.

Предметом педагогічної діагностики дитячого колективу може бути:

- ступінь згуртованості колективу, виявлення співвідносного авторитету, наявності внутрішніх груп на чолі з неформальними лідерами (за

- допомогою педагогічного спостереження, соціометрії, дослідження сприймання лідерства) (завдання 1);
- психологічний клімат колективу (за допомогою педагогічного спостереження, методики оцінювання психологічної атмосфери в колективі А. Фідлера «Моє ставлення» (завдання 2);
  - рівень розвитку колективу (на основі даних педагогічного спостереження за класифікацією А. М. Лутошкіна та інших педагогів (завдання 3);
  - наявність ціннісно-орієнтаційної єдності в загоні (за допомогою методики визначення ЦОЄ, анкети «Допиши речення») (завдання 4).

Докладніше див. ДОДАТКИ або пос. Наскрізна педагогічна практика : навч.-метод. посіб. / за ред. А. А. Сбруєвої. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016.

Основні напрямки й завдання роботи педагога (вожатого)

У процесі становлення особистості школяра змістовний літній відпочинок має таке ж важливе значення, як і навчально-виховний процес, що здійснюється в школі. Формування загальної спрямованості процесу виховання влітку безпосередньо пов'язане з вирішенням завдань оздоровлення дитини, яке стосується всіх сфер реалізації особистості: духовної, морально-естетичної, інтелектуальної, емоційної, фізичної.

Вибір колективу як організаційної форми перебування школярів у літньому оздоровчому таборі зумовлений потребами соціалізації, важливістю набуття досвіду колективного життя для кожної дитини. У дитячому колективі дитина набуває практики інформаційного та емоційного спілкування, має змогу грати різні соціальні ролі. Саме колектив є необхідною умовою для самореалізації, самоствердження, розвитку особистості, збагачення її творчих здібностей.

Найпоширенішою формою первинного дитячого колективу в ДЗОВ є загін. Спільнота дітей, яка утворює колектив загону, може бути сформована двома шляхами. Перший – це об'єднання в загоні дітей-однолітків. Другий – це різновіковий загін, який може складатися з дітей однієї спортивної секції, гуртка, ансамбля або з членів однієї родини, мешканців одного міста чи села. Робота з однолітками має свої переваги: знання психофізіологічних особливостей дітей цього віку допомагає вибрати цікаві форми роботи, встановити бажаний стиль відносин. Крім того, спільність інтересів прискорює встановлення міжособистісних контактів і вирішення проблем. Робота з дітьми в різновіковому загоні потребує більшої майстерності, оскільки вимагає врахування й компромісного поєднання інтересів усіх вікових груп. До того ж різновіковий загін – це цікава соціальна модель, яка переважає в звичайному житті, це пряма передача соціального досвіду від старших молодшим, це школа життя, яку табір організовує для дитини.

Зважаючи на головну мету діяльності дитячого оздоровчого закладу й особливості організації життя дітей у тимчасовому дитячому колективі, **провідними напрямками діяльності вожатого є:**

- збереження й зміцнення фізичного та психічного здоров'я дитини;
- розвиток здібностей, позитивних особистісних якостей дитини;
- оволодіння дитиною новими навичками і вміннями.

Реалізація цих напрямків можлива лише за умов вирішення вожатим таких **завдань:**

- позитивне сприйняття особистості кожної дитини, врахування її вікових та індивідуальних особливостей;
- створення тимчасового колективу як комфортного, розвивального середовища для кожного з його членів;
- організація й здійснення змістовного, активного відпочинку, його поєднання з працею, спортом, пізнавальною діяльністю;
- варіативність занять і завдань, які пропонуються дитині;
- формування ціннісних орієнтацій щодо правил спільного життя, ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших, до навколишнього середовища.

Планування виховної роботи

Життя й виховання у будь-якому дитячому оздоровчому закладі організовується й здійснюється відповідно до плану. Процес планування допомагає чітко, конкретно, раціонально й змістовно організувати всі сфери життєдіяльності дітей у таборі.

Будь-який план, що складається для роботи в тимчасових дитячих колективах, повинен враховувати:

- завдання й основні напрямки діяльності дитячої оздоровчої установи;
- визначні події, свята народного й державного календаря;
- вікові особливості дітей, їх інтереси й побажання;
- можливості педагогічного колективу;
- режим дня;
- періодизацію зміни (організаційний, основний, заключний етапи);
- можливості матеріально-технічної бази закладу;
- необхідність проведення особливих, специфічних справ кожної зміни та традиційних заходів;
- необхідність реального, конкретного й розумного наповнення зміни різноманітними заходами та справами.

План роботи загону (зазвичай у вигляді плану-сітки) оформлюється згідно з вимогами керівництва і знаходиться у загонному куточку (див. додаток).

Методика організації тимчасового дитячого колективу

Етап формування, або організаційний період створення колективу.

Метою організаційного періоду будь-якої зміни виступає:

– *по-перше*, психологічна адаптація дітей до нових умов життя, одне до одного, до вожатих, інших дорослих табору; це також період адаптації педагогів;

– *по-друге*, формування внутрішньої мотивації кожної дитини до життя в таборі, розкриття перспектив діяльності в таборі – «завтрашньої радості»;

– *по-третє*, це період, коли на основі особистого досвіду дітей і традицій табору починають закладатись основи тимчасового дитячого колективу.

Серед завдань оргперіоду, які входять до компетенції загонового вожатого, головними можна вважати такі:

- знайомство дітей одне з одним;
- аналіз умінь і навичок, інтересів і захоплень дітей;
- ознайомлення і контроль у дотриманні єдиних вимог щодо санітарно-гігієнічних норм і правил безпеки, необхідної дисципліни;
- ознайомлення дітей із законами й традиціями табору;
- створення сприятливої творчої атмосфери для виявлення здібностей і талантів;
- вибір органів дитячого самоврядування;
- формування стилю відносин між вожатим і дітьми;
- планування діяльності загону на зміну;
- визначення виховних завдань у роботі з даним загonom.

Методика формування органів самоврядування

Органи самоврядування – це виборні органи, які вирішують питання внутрішнього життя загону чи табору. Самоврядування необхідне для того, щоб розширити уявлення дітей про демократію, поняття свободи й необхідності; виховувати особисту відповідальність, активність; розвивати ініціативу та самостійність. Саме на самостійності у вирішенні всіх внутрішніх питань і проблем життя загону слід наголосити вожатому при виборі активу. Від самих дітей, їх позиції й ставлення залежатиме життя в таборі, а дорослі допоможуть їм – порадять, підкажуть, підтримають.

Становлення й подальший розвиток колективу під час основного періоду табірної зміни

Основний період офіційно починається з відкриттям табірної зміни. Це найбільш насичений за змістом і можливостями період становлення колективу, «висвітлення» кожної дитини, створення певної виховної системи загону, яка передбачає формування стилю відносин між дітьми й вожатими, основні методи, прийоми й засоби організаційної форми виховання, загальний

настрій, створення сприятливих умов для розвитку кожної особистості, розвитку різнобічних умінь і навичок дітей шляхом залучення до різних видів діяльності.

Головними завданнями, що постають перед загонним вожатим у цей період, є такі:

- домагатися виконання режимних моментів, дотримання правил безпеки життя;
- підтримувати та збагачувати традиції табору;
- сприяти організації цікавого й змістовного життя загону, пропонувати різні напрямки й форми діяльності;
- допомагати активу в організації життя загону, залучати інших дітей до його діяльності через змінність активу;
- створювати сприятливі умови для самореалізації кожної дитини, набуття нею нових знань і вмінь.

Завершальний етап діяльності тимчасового дитячого колективу.

За три–чотири дні до закінчення зміни настає останній, завершальний етап існування загонного колективу. *Метою діяльності вожатого і дітей у цей час є організаційне завершення табірної життя, підбиття підсумків, індивідуальне і колективне осмислення прожитих разом днів, визначення особистих досягнень.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	На високому рівні володіє вміннями й навичками організації та здійснення виховної роботи, запроваджує нові форми й методи, впевнено та вмотивовано обирає методи роботи з вихованцями, у тому числі й індивідуальної, демонструє творчий підхід у розв'язанні виховних завдань; може аргументовано обирати раціональний спосіб виконання завдання й оцінювати результати власної діяльності, вільно використовує знання для пошуку й реалізації творчих підходів у вихованні.
В	На достатньо високому рівні володіє знаннями з методики виховної роботи, вміннями й навичками організації виховної роботи; здійснює її самостійно, у системі, використовує сучасні виховні технології, виявляє прагнення до власних творчих пошуків; епізодично їх реалізує.
С	Здійснює виховну роботу самостійно, у системі, використовує елементи сучасних виховних технологій, однак зазнає труднощів з вирішенням окремих

	виховних завдань, діє переважно за шаблоном.
D	Проводить виховну роботу з елементами самостійності, демонструє вміння й навички, що мають потенціал, однак не достатньо розвинені, провадить виховну роботу за зовнішнім стимулюванням.
E	Проводить виховну роботу з елементами самостійності, але згідно з шаблонами; виконує поставлені завдання на репродуктивному рівні, має недостатньо стійкі навички виконання практичних завдань.
FX	Має фрагментарні знання з предмету й методики виховної роботи; вміння та навички сформовані не в повному обсязі, потребує постійних підказок і мотивації; здійснює виховну роботу з методичними помилками; може працювати тільки з допомогою методиста.
F	Вміння й навички виховної роботи не сформовані, знання фрагментарні; виконує лише елементи завдань, потребує постійної допомоги викладача

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартків О. С., Грановський В. Г., Дурманенко Є. А. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі: монографія. Луцьк: Захарчук В. М., 2013. 203 с.
2. Гапеєв Л. В. Оздоровлення та відпочинок дітей: перебування дітей в дитячому центрі "Молода гвардія". *Географія*. 2015. № 11/12. С. 48–56.
3. Грубник Н. В. Літо з дітьми: 10 правил безпеки. *Безпека життєдіяльності*. 2015. № 7. С. 31
4. Дерев'янченко Н. Безпека відпочинку у літньому таборі. *Надзвичайна ситуація*. 2015. № 6. С. 32–33.
5. Діти і літо: організаторам літнього відпочинку дітей / упоряд. Н. В. Любченко, О. Б. Хомич. Київ : Плеяди, 2005. 120 с.
6. Димитров М. Ф., Копилова Л. Б. Табір починається з вожатого: навч.-метод. посібник. Миколаївський держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського, Управління у справах сім'ї та молоді Миколаївської облдержадміністрації, Обласний благодійний фонд «Майбутнє – дітям», Регіональне представництво Всеукраїнської благодійної асоціації «За нове покоління «Лелека». Миколаїв : Атол, 2005. 85 с.
7. Ємець В. А. Правила безпеки життєдіяльності під час літніх канікул. *Основи здоров'я*. 2018. № 7. С. 12–15.
8. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»: прийнятий 4 вер. 2008 року № 375-VI
9. Клід І. М., Женчук М. В. Цікаве й корисне дозвілля. Організація літнього відпочинку: посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 64 с.
10. Красовська О. Г., Рибалко П. Ф. Технологія організації оздоровчих занять фізичними вправами з підлітками в умовах літнього наметового оздоровчого табору. *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення* : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, (23-24 квітня 2015 р., м. Суми) : у 2 т. / ред. кол.: А. І. Кудренко, Ю. О. Лянной, О. А. Томенко та ін. МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, Навчально-науковий ін-т фізичної культури та ін. Суми, 2015. Т. 1. С. 66–70.
11. Лаппо В. В. Методика виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах: Практичний посібник. Івано-Франківськ: НАР, 2016.
12. Літній «Сонцеграй»: зб. ігрових програм та метод. рек. з питань організації літнього відпочинку і оздоровлення дітей / авт.-упоряд. В. Ю. Іова, Л. В. Красномоєць. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. 64 с.
13. Літо. Табір. Вожатий: практи.- зорієнт. навч.-метод. посіб. / авт.- упоряд. Т. А. Нечипоренко. Вид. 4-е (допов. та переробл.). Вінниця: Спадщина, 2009. 128 с.

14. Літнє оздоровлення та відпочинок дітей у пришкільному таборі. Вип. 5 / упоряд.: М. С. Хорошак, Г. С. Самолюк. Тернопіль; Харків : Ранок, 2012. 191 с. (Серія "На допомогу вихователям і вожатим").
15. Лісовець О. Сценарій відкриття табірної зміни у пришкільному таборі. *Початкова школа*. 2017. № 6. С. 55–56.
16. Максимчук В. М. Організація роботи літнього пришкільного табору. Київ: Шкільний світ, 2013. 94 с.
17. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт.-уклад.: Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський, О. С. Філоненко; за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 179 с.
18. Мирна О. М. Організація роботи літнього табору відпочинку й оздоровлення. *Виховна робота в школі*. 2017. № 6. С. 31–34.
19. Мільчевська Г. С. Особистісна самореалізація старшого підлітка в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2014. 20 с.
20. Назарук В. О. Пришкільний табір. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. № 6. С. 28–33.
21. Наскрізна педагогічна практика: навч.-метод. посіб. / за ред. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 324 с.
22. Оздоровча та фізкультурно–спортивна робота у літньому таборі / укл. В. Я. Ванджура; М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Всеукр. центр фіз. здоров'я населення «Спорт для всіх». Тернопіль: Горлиця, 2008. 120 с.
23. Гаврішко В. Д., Шоробура І. М., Машкіна Л. А., Казакова Н. В. Організаційно-методичні засади виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : метод. посіб. Хмельницький : ХГПА, 2011. 255 с.
24. Освітньо-виховні програми: організація оздоровлення та відпочинку дітей: методичні рекомендації / упоряд. В. М. Бездень, Н. В. Шубелка. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 164 с.
25. Петік Ю. О. Літній пришкільний оздоровчий табір: тренінг інтелекту, корисне дозвілля, скарбничка творчості та інш. *Початкове навчання та виховання*. 2013. № 14/15. С. 2–79.
26. План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа": затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.17 р., № 903-р. *Школа*. 2018. № 3. С. 68–73.
27. Пюра О. С. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до комунікативної діяльності в умовах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2015. 20 с.
28. Розфарбуй світ любов'ю: посіб. для орг. дозвілля дітей та підлітків в оздоровчих таборах, ін. позашкл. установах та вдома / уклад. Д. Уїлліс; пер. з англ. В. Степанова. Донецьк : ОБФ «Східноєвроп. місія», 2012. 114 с.

29. Рондяк Л. М., Мацковська Т. В. Країна Невгамовних: літо у дитячому таборі. Львів: ПАІС, 2010. 189 с.
30. Сонячне літо в таборі: навч.-метод. посіб. / уклад. В. М. Солова та ін.; Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М.Гоголя. Ніжин, 2005. 269 с.
31. Сотнікова Т. О. Літнє оздоровлення й відпочинок дітей у пришкольньому таборі. *Виховна робота в школі*. 2018. № 5. С. 4–16.
32. Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах: навч.-метод. посіб. для студентів-організаторів літнього відпочинку дітей і молоді / за заг. ред. С. Я. Харченка. Луганськ: Альма-матер, 2008. 284 с.
33. Сучасний табірний збір: навчально-методичний посібник укладачі Н. Г. Осьмук, І. А. Чистякова; за наук. ред. А. А. Сбруєвої. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 116 с.
34. Табірний збір: навчально-методичний посібник / укладач Н. Г. Осьмук. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018.
35. Теорія та методика професійно-педагогічної діяльності вожатого в літніх дитячих оздоровчих таборах: навч. посіб. для студ. пед. вищ. навч. закл. / уклад.: М. І. Воровка, Г. Г. Петрученя, Л. І. Кучина; за ред. В. В. Молодиченка. 2-е вид., випр. Мелітополь: Вид. буд. Мелітоп. міськ. друк., 2013. 232 с.
36. Технологія виховної роботи в умовах табірної зміни: теорія і практика / заг. ред. А. Й. Капська, І. М. Мельникова, В. В. Вербицький; відп. за вип. О. В. Глушаниця. Київ: Грайлик, 2007. 196 с.
37. Ткаченко Є. Готовність студентів до здійснення організаційно-виховної роботи у літньому оздоровчому таборі. *Наукові пошуки*: збірник наукових праць молодих учених / редкол.: А. А. Сбруєва, О. І. Огієнко, Н. Г. Осьмук та ін. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. Вип. 15. С. 77–82.
38. Холковська І. Л. Організація дозвілля дітей у літньому таборі: ігри, конкурси, розваги. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. 224 с.
39. Чернушевич В. А. Летний лагерь как способ коррекции и профилактики девиантного поведения. *Социальная педагогика*. 2013. № 4. С. 79–83.
40. Цуприк С. Підготовка майбутніх вихователів до роботи в літніх оздоровчих таборах. *Спортивний вісник Придніпров'я: науково-практичний журнал* / гол. ред. В. Г. Савченко; Дніпропетровськ. держ. ін-т фіз. культури і спорту. Дніпропетровськ: Інновація. № 2. С. 112–115.
41. Шерудило А. В. Формування готовності майбутніх учителів до використання інноваційних технологій у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Глухів, 2016. 24 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Атестаційний лист-характеристика
результатів літньої педагогічної практики
студента (-ки) Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

П. І. П. студента (-ки) _____
Група, спеціальність _____
Педагогічний стаж _____
Назва ДЗОВ та його
адреса _____
Термін проходження практики _____
Посада на період
практики _____
Педагог-методист
(П.І.П.) _____

Педагогічний колектив СДПУ ім. А.С.Макаренка просить начальника ДЗОВ, його заступників та вихователів атестувати роботу студента-практиканта за допомогою такої оціночної шкали:

- немає результатів;
- задовільно;
- добре;
- відмінно.

	Вид діяльності	оцінка
1	Турбота про здоров'я дітей, дотримання техніки безпеки	
2	Організація самообслуговування та чистоти в загоні	
3	Підтримка свідомої дисципліни та виконання режиму табору	
4	Робота загонного прес-центру, фіксація педспостережень	
5	Участь дітей у художній самодіяльності. Розвиток дитячої творчості	
6	Проведення виховних бесід та дискусій у загоні	
7	Керівництво гуртком, секцією, дитячим театром	
8	Організація рухливих ігор у загоні, підготовка дітей до участі в спортивних змаганнях	
9	Організація КТС загону	
10	Участь загону у КТС табору (центру)	
11	Розвиток дитячого самоврядування та формування колективу-загону	
12	Заліковий захід	
13	Загальна оцінка	

Начальник ДЗОВ

(П.І.П.) _____ підпис _____

Старший вихователь (П.І.П.) _____ підпис _____

Художній керівник П.І.П.) _____ підпис _____

Керівник фізвиховання (П.І.П.) _____ підпис _____

Печатка ДЗОВ _____

Дата заповнення _____

Підсумкова оцінка _____ Дата одержання заліку _____

Підпис керівника педпрактики _____

Схема оформлення методичної розробки виховного заходу

- титульний аркуш, на якому визначена назва оздоровчого закладу та його підпорядкування; тема заходу; форма виховної роботи; відомості про студента-практиканта, який підготував і провів захід;
- **мета заходу** формулюється як ідеальна уявна ціль (чого б хотіли досягти?) Вона, у свою чергу, конкретизується в завданнях. При визначенні орієнтуємося на ключові **компетентності за НУШ й провідні завдання ДЗОВ** (оздоровлення й змістовний відпочинок).
- **завдання** (освітні, виховні, розвиваючі). Формулюємо у відповідності до мети й обраних для формування компетентностей або їх складових частин (див. нижче);
- **обладнання**;
- **час і місце проведення**;
- **вік учасників**;
- **етапи підготовки і проведення** (підготовчий етап, етап психолого-емоційного настрою групи, змістовий етап, фінальний етап);
- **список використаної літератури** (за наявності);
- **самоаналіз проведеного заходу обов'язково**, за схемою (див. далі).

Назва закладу, в якому проходила практика	Мета і завдання заходу	Хід заходу	Самоаналіз
Розробка виховної справи (КТС) «назва» студента факультету групи ПІБ Літо – 20..	Місце проведення, час Обладнання Вік учасників, кількість Підготовчий етап	Ведучий Учасники Команди Журі	Оцінка, підпис, печатка, дата проведення

Додаток 3

Виховна діяльність у ДЗОВ повинна орієнтуватися на розвиток і формування ключових компетентностей (за НУШ): спілкування державною мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в галузі природничих наук, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянська компетентність, культурна компетентність, ініціативність і підприємливість.

Спілкування державною мовою: вміння усно й письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів. Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

Спілкування іноземними мовами: вміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно й письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди через слухання, говоріння, читання й письмо у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів.

Математична компетентність: культура логічного й алгоритмічного мислення. Уміння застосовувати математичні числові та геометричні методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння й використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.

Компетентності в природничих науках і технологіях: наукове розуміння природи й сучасних технологій, а також здатність застосовувати його у практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

Інформаційно-цифрова компетентність: впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеки. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Уміння вчитися впродовж життя: здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного й колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

Соціальні та громадянські компетентності: всі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття.

Ініціативність та підприємливість: вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави. Вміння раціонально поводити себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.

Загальнокультурна грамотність: здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

Екологічна грамотність і здорове життя: вміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА САМОАНАЛІЗУ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

- Назва виховного заходу, дата, місце його проведення.
- Педагогічне обґрунтування виховного заходу. Доцільність його проведення. Участь у виборі форми проведення заходу.
- Місце даного виховного заходу в системі навчально-виховної роботи. Зв'язок змісту заходу з іншою діяльністю виховного характеру.
- Мета заходу: наскільки вона досягнута.
- Завдання заходу: в якій мірі вони виконані.
- Обґрунтування логічності структурної побудови заходу.
- Характеристика діяльності учасників заходу: рівень їх активної діяльності при складанні плану, підготовці і проведенні заходу.
- Оцінка результативності заходу. Його пізнавальна і виховна цінність.
- Оцінка психологічного стану учнів під час підготовки і проведення заходу.
- Позитивні сторони та недоліки, виявлені в процесі підготовки і проведення заходу.
- Висновки.

ПЛАН-СІТКА РОБОТИ ЗАГОНУ НА ЗМІНУ (ПРИКЛАД)

Дні	Ранок	День	Вечір
1-й день	Зустріч дітей, реєстрація та розподіл на загони	Ознайомлення з територією. Екскурсія табором	Перший збір загону “Давайте познайомимось”
2-й день	Трудовий десант “Табір – наш дім, ми хазяї у нім”. Бесіда з техніки безпеки “Як поводитися?”	Організаційний збір загону. Вибори органів самоврядування	Загальнотабірний захід “Зустрічаймо друзів”
3-й день	Святкове оформлення території табору. Підготовка до свята	Відкриття другої табірної зміни	Концерт вожатих. Святкове вогнище
4-й день	Прогулянка до лісу “У гостях у лісовика”	Розважальна програма “Конкурс Мюнхаузенів”	Бесіда на морально-етичну тематику “Хто чи що робить твій день щасливим?”
5-й день	Відкриття “Малих олімпійських ігор”	Спортивні змагання.	Анкетування “Хочу, щоб це було так”. Дискотека
6-й день	Продовження спортивних змагань	Шоу-програма “Конкурс майстерності вожатих”.	Перегляд фільму, бесіда “Справжній друг – хто він?”
7-й день	Визначення переможців спортивних змагань. Закриття “Малих олімпійських ігор”	Чергування загону по табору	Бесіда “Капля нікотину”
8-й день	Конкурс на кращий букет, композицію з природного матеріалу.	Підготовка до свята Івана Купала. Вихід на пляж, луг	Перегляд мультфільмів. Дискотека
9-й день	Екологічна прогулянка “Про дива та таємниці природи-чарівниці”	Конкурс на найкращий вінок, відповідне тематичне оформлення загонового місця	Свято “На Івана, на Купала”
10-й день	Вихід на пляж, луг	Брейн-ринг “Розумники та розумниці”	Розважальна конкурсна програма “Котилася торба з великого горба”.
11-й день	Година цікавих повідомлень. Вихід на пляж, луг	Свято Нептуна	Дискотека
12-й	День туризму (одноденний	Спортивно-туристична естафета	Вечір бардівської пісні

день	туристичний похід)		
13-й день	Вихід на пляж, луг	День “Навпаки”	Весела ігротека
14-й день	Чергування загону по табору	Чергування загону по табору	Дискотека
15-й день	Прогулянка до лісу. Підготовка до конкурсу	Конкурс відео кліпів “Старі пісні про головне”	Перегляд і обговорення фільму
16-й день	Трудовий десант – збір лікарських рослин	Свято іменинників. Шоу-привітань “Іменинний каламбур”	Дискотека на замовлення
17-й день	Тематичний день “Свято рідного краю”	Загальнотабірна рухлива гра “Пропала грамота”	Вечір “Козацькі розваги”
18-й день	Вихід на пляж, луг	Лицарський турнір	Ліричний вечір
19-й день	Підготовка до свята закриття табірної зміни	Весела естафета	Вечір при свічках “Я тобі дякую ...”
20-й день	Прогулянка улюбленими місцями	Закриття табірної зміни.	Святкова дискотека. Вогнище, феєрверк
21-й день	Прибирання території та приміщень	Від’їзд дітей	

**Виконання завдання психолого-педагогічного дослідження
(розділ «Дослідницька робота» робочого зошиту з методики
виховної роботи в дитячому оздоровчому закладі)**

Предметом педагогічної діагностики дитячого колективу загону є:

- 1) ступінь згуртованості колективу, виявлення співвідносного авторитету, наявності внутрішніх груп на чолі з неформальними лідерами (за допомогою педагогічного спостереження, соціометрії, дослідження сприймання лідерства) (завдання 1);
- 2) психологічний клімат колективу (за допомогою педагогічного спостереження, методики оцінювання психологічної атмосфери в колективі А. Фідлера) (завдання 2);
- 3) рівень розвитку колективу (на основі даних педагогічного спостереження за класифікацією А.М. Лутошкіна та інших педагогів) (завдання 3);
- 4) наявність ціннісно-орієнтаційної єдності в загоні (за допомогою методики визначення ЦОЄ)) (завдання 4).

Зміст завдань наведено далі.

Досліджувати тимчасовий колектив вашого загону можна за одним, двома, трьома предметами вивчення або ж за усіма разом. У такому разі мова йде про комплексне дослідження. Але у будь-якому випадку педагогічну діагностику слід проводити щонайменше двічі: на початку зміни, після 3-4 днів перебування дітей в таборі з метою з'ясування стану взаємовідносин у колективі на початковому етапі й наприкінці зміни з метою визначення ефективності створеної в загоні виховної системи. За необхідністю педагогічну діагностику можна провести після 1,5 тижня зміни з метою перевірки обраних форм, методів і засобів виховної діяльності та їх корекції. Обираючи той чи інший предмет дослідження тимчасового колективу вашого загону й відповідну методику, слід пам'ятати про:

- відповідність ступеня складності методики віку учасників;
- можливості обробки результатів в умовах літнього табору;
- обов'язкове проведення інструктажу, у ході якого слід пояснити дітям мету дослідження, підкреслили його важливість для вас особисто і для всього колективу, показати, як треба виконувати завдання, гарантувати збереження таємниці відповідей;
- необхідність створення сприятливої психологічно-емоційної атмосфери, забезпечення всіх учасників усім необхідним (папір, бланки, олівці тощо).

Методика 1. Соціометрія

Ця методика використовується для з'ясування міжособистісних відносин у колективі. Експеримент може відбуватися у двох формах: шляхом вибору товариша по кімнаті та "вибору в дії". У першому випадку дітям пропонується підписати свій листок і написати на ньому прізвища обраних ним членів загону. Кількість виборів може бути визначеною (3–6 осіб) і невизначеною (декілька прізвищ членів свого загону). У будь-якому випадку, бажано дотримуватись послідовності уподобань (у першу, другу, третю чергу). Залежно від характеру існуючих відносин питання можуть бути різними:

1. Якщо ваш загін розформують, з ким би ти хотів залишитись у новому загоні?
2. Кого із свого загону ти запросив би на свій день народження?
3. З ким із свого загону ти пішов би у туристичний похід?
4. З ким із учасників свого загону ти хотів би мешкати в одному наметі?

Деякі із запропонованих питань спрямовані на виявлення емоційних зв'язків, інші – ділових. На основі отриманих результатів складається матриця (табл. 2), куди записується список загону, а у верхній рядок – номери, під якими значаться прізвища дітей. У кожному рядку проти номерів дітей, що обрані даною дитиною, ставлять номери виборів (1, 2 або 3). Наприклад, оскільки Леоненко вибрав 1 (Василенко), 2 (Іглова), 3 (Клименко), то ставлять відповідні вибори на перетині сьомого рядка зі стовпцями 3, 5, 6. Якщо діти обрали одне одного (наприклад, за даними наведеної матриці Антоненко обрала № 4 Дятлову, а Дятлова обрала № 1 Антоненко, то ці вибори з координатами (1, 4) і (4, 1) обводять в коло (взаємний вибір)). Номера хлопчиків зазвичай обводять трикутником, дівчаток – колом. Потім на окремому листку креслять соціограму. Соціограма являє собою чотири концентричні окружності, до яких вносяться всі номери учасників загону. До першого кола (центрального) вносять тих, хто набрав найбільшу кількість виборів (так звані соціометричні «зірки», що мають удвічі більшу, ніж середня кількість виборів), до другого кола – "ті, кому надають перевагу", що мають середню кількість виборів, до третього – "ті, ким нехтують", коли кількість виборів менше середньої, до четвертого – "ізольовані", ті, що не отримали вибору. Взаємний вибір позначається суцільною лінією двома номерами, суцільною лінією зі стрілкою (від того, хто обирав, до того, кого він обрав).

Для більшої наочності або при великій кількості дітей у лінії доцільно використовувати різні кольори. Номери формальних лідерів (командира загону і т.п.) заштриховують.

Матриця вибору

Таблиця

№	Хто обирає	Кого обирають														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Антоненко				3									1	2	
2	Буланова				2									1	3	
3	Василенко					2		3					1			
4	Дятлова	3												1	2	
5	Іглов			1				3					2			
6	Клименко			1		3		2								
7	Леоненко			1		2	3									
8	Нікітіна				2			3						1		
9	Орехов			2		1							3			
10	Орфєєв			1		3		2								
11	Павленко			2		1		3								
12	Родненко			1				1			3	1				
13	Семенчук	3				2										1
14	Тимофєєнко	2				3								1		
15	Устюгова					1		2						3		
Кількість отриманих виборів		3	0	7	3	9	1	8	0	0	1	1	3	6	4	0
Кількість взаємних виборів		3	0	3	3	2	1	3	0	0	0	0	1	2	3	0

Методика 2. Дослідження сприймання лідерства у колективі

Запропонована методика досліджує ієрархію лідерства в колективі у різних ситуаціях. Учасникам пропонується дати відповідь на питання.

Зразок заповнення бланка методики:

Шановний друже! Дай, будь ласка, відповідь на питання.

Пам'ятай; що при відповіді на кожне питання кращим є 1-й вибір, потім 2-й, потім 3-й, 4-й і нарешті 5-й. З кожного питання необхідно зробити всі п'ять виборів:

1. Якщо б ваш загін потрапив у скрутне становище, опинився перед складною проблемою, за ким би з товаришів ти пішов у розв'язанні цієї проблеми, до чєї думки прислухався б у першу чергу?

1-й вибір _____ 2-й вибір _____

3-й вибір _____ 4-й вибір _____

5-й вибір _____

2. Хто з твоїх товаришів найбільше сприяє розвитку дружніх відносин у загоні?

1-й вибір _____ 2-й вибір _____

3-й вибір _____ 4-й вибір _____

5-й вибір _____

3. Як ти вважаєш, хто з твоїх товаришів міг би найкраще представити ваш загін на зборах табірною активу, на табірному огляді?

1-й вибір _____ 2-й вибір _____

3-й вибір _____ 4-й вибір _____

5-й вибір _____

Обробка результатів методики полягає у позначенні 1-го вибору – 5 балами, 2-го вибору – 4 балами, 3-го вибору – 3 балами і т.д. Для кожного члена загону підраховується загальна сума балів, яку він одержав з усіх трьох питань. Діти, що отримали перші п'ять місць, вважаються потенційними лідерами.

Використовуючи цю методику, можна порівняти загальну структуру лідерства з ієрархією з кожного питання. Це дасть можливість перевірити, яка із сфер найбільше впливає на загальну структуру лідерства в загоні, відповідність формального й неформального лідерства.

Психологічний клімат колективу

Методика 3. Оцінювання психологічної атмосфери в колективі А.Фідлера

Методика використовується для оцінювання психологічної атмосфери в колективі. Кожному із учасників надається бланк методики. Відповідь по кожному із 10 пунктів шкали оцінюється зліва направо від 1 до 8 балів. Чим лівіше розташований знак +, тим нижче бал, тим доброзичливіша психологічна атмосфера в колективі, на думку відповідача. Підсумковий показник коливається від 10 (найбільша позитивна оцінка) до 80 (найбільш негативна).

На основі індивідуальних показників створюється середній показник, який і характеризує психологічну атмосферу в колективі. Методика цікава тим, що допускає анонімне обслідування, а це підвищує її надійність. Надійність збільшується і в поєднанні з другими методиками (наприклад, соціометрією).

Зразок заповнення бланку методики

Шановний друже!

У таблиці наведені протилежні за змістом пари слів, за допомогою яких можна описати атмосферу у Вашому колективі. Чим ближче до правого чи лівого слова у кожній парі Ви поставите знак +, тим більш виразнішою є ця ознака у Вашому колективі.

Таблиця

№		1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Дружелюбність		+							Ворожість
2	Порозуміння			+						Непорозуміння
3	Задоволеність			+						Незадоволеність
4	Продуктивність		+							Непродуктивність
5	Теплота			+						Холодність
6	Співробітництво				+					Неузгодженість
7	Доброзичливість				+					Недоброзичливість
8	Захопленість					+				Байдужість
9	Цікавість				+					Нудьга
10	Успішність			+						Неуспішність

Обробка результатів проводиться у довільній, описовій формі. Запропонована методика дає змогу з'ясувати не лише загальний психологічний стан колективу, а і дослідити наявність таких його складових, як колективна думка, ступінь розвитку тих чи інших ознак колективу.

Наявність ціннісно-орієнтаційної єдності в дитячому колективі

Методика 4. «Що важливіше?»

Дітям пропонується анкета, де запропоновані якості характеризують ставлення до навчання (1, 6, 16, 18, 25), стиль поведінки та діяльності (3, 7, 9, 12, 27), знання (2, 3, 14, 21, 32), якості розуму (4, 20, 24, 30, 34), навчально-організаційні уміння (8, 13, 15, 22, 26), ставлення до товаришів (11, 17, 23, 29, 33), ставлення до себе (10, 19, 28, 31, 35). Діти повинні обрати з цих 35 якостей тільки 5, які, на їх думку, є необхідними та найбільш важливими для успішного виконання спільної роботи.

1. Дисциплінованість. 2. Ерудованість. 3. Усвідомлення суспільного обов'язку 4. Кмітливість. 5. Начитаність. 6. Працелюбство. 7. Ідейна переконаність 8. Уміння контролювати роботу. 9. Моральна вихованість. 10. Самокритичність. 11. Чуйність. 12. Суспільна активність. 13. Уміння планувати роботу. 14. Допитливість. 15. Уміння працювати з книгою. 16. Цілеспрямованість. 17. Колективізм. 18. Старанність.	19. Вимогливість до себе. 20. Критичність. 21. Духовне багатство. 22. Уміння пояснити задачу. 23. Чесність. 24. Ініціативність. 25. Уважність. 26. Відповідальність. 27. Принциповість. 28. Самостійність. 29. Товариськість. 30. Розсудливість. 31. Скромність. 32. Поінформованість. 33. Справедливість. 34. Оригінальність. 35. Впевненість у собі

На основі отриманих даних складається таблиця.

Таблиця

№	Прізвище	Якості особистості														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	...	35
1	Антоненко	+		+			+	+	+							
2	Буланова	+		+			+	+	+							
3	Василенко	+		+				+	+							
4	Дятлова	+			+		+	+			+					+
5	Іглов	+	+	+				+		+						

6	Клименко	+				+	+		+				+			
7	Леоненко	+		+	+		+	+								
8	Нікітіна	+	+			+	+	+		+						
9	Орехов	+		+			+	+		+						
10	Орфєєв	+								+					+	
Сума виборів			1	2	6	2	1	7	9	3	5	1	0	0	1	2

У матриці в кожному рядку відмічаються ті п'ять номерів (якостей), що обрала дитина. Потім у кожному стовпчику підраховується кількість виборів кожної якості. Коефіцієнт, що характеризує ступінь ціннісно-орієнтаційної єдності (ЦОЄ) загону (С), обчислюється за такою формулою:

$$C = \frac{1,4 \cdot n - N}{6N}, \text{ де}$$

n – сума виборів, що припадає на п'ять якостей особистості, які отримали максимальну кількість виборів; N – кількість дітей, які брали участь у дослідженні.

Результат обчислення за формулою дозволяє зробити такі висновки:

$C \geq 0,5$ вважається високим показником і свідчить про те, що загін можна вважати колективом;

якщо $0,3 \leq C < 0,5$, то загін проміжний за рівнем розвитку ЦОЄ;

$C \leq 0,3$ свідчить про недостатню ЦОЄ в розвитку загону як колективу.

У наведеному прикладі $C = 0,65$, що свідчить про високу ціннісно-орієнтаційну єдність дітей загону.